

Słowo wstępne

Po dwóch latach wojny staje się jasne, że Rosja nie zamierza zatrzymać się na Ukrainie, ale dąży do zmiany istniejącego porządku międzynarodowego. Jak zauważa Adam Daniel Rotfeld, Kreml w trybie jednostronnym próbuje narzucić światu nowe reguły gry. Zobrazowaniem takiej nowej gry bez reguł jest próba podporządkowania Ukrainy prawidłom *ruskiego miru*¹. Konfrontacja z USA i ich sojusznikami pozwala Putinowi na zmianę systemu politycznego Rosji w kierunku państwa neototalitarnego, a przez to na dalsze umacnianie się putinizmu. Wojna z Ukrainą stała się więc punktem odniesienia dla definiowania ideologii państwa rosyjskiego, skierowania gospodarki na tory wojenne, a także do dyscyplinowania Rosjan, w tym krajowej elity władzy.

Świat zachodni wstawił się za Ukrainą, aby chronić porządek oparty na normach prawa międzynarodowego, pozostając zarazem pod wrażeniem odporności ukraińskiego społeczeństwa i wyjątkowej adaptacji ukraińskiej armii do zmieniającego się teatru wojny w walce z rosyjskim agresorem. Polska stała się schronieniem dla milionów uchodźców wojennych, a także centrum międzynarodowego wsparcia logistycznego dla armii Ukrainy. W pierwszym roku wojny Ukraińcy zaskoczyli świat, oparli się pełnoskalowej agresji i obronili suwerenność oraz niepodległość swojego państwa. Niestety nadal zmagają się z rosyjską okupacją w południowo-wschodniej części kraju oraz atakami rakietowymi na całym terytorium. Jednak w wojnie informacyjnej o uwagę demokratycznych społeczeństw USA, Japonii

1 Por. A. D. Rotfeld, *Porządek międzynarodowy. Parametry zmiany*, „Sprawy Międzynarodowe” 2014, t. 67, nr 4, s. 46.

i Korei Południowej zwyciężyli z Rosją. Przypominająca zmagania Dawida z Goliatem komunikacja strategiczna Ukrainy była skuteczna i wielowątkowa, rozciągając się od patriotycznych wezwań po satyryczne memy. W drugim roku konfliktu na Ukrainie pojawiły się jednak dodatkowe trudności. Zmagania wojenne zmęczyły światową opinię publiczną, co Rosjanie wykorzystali, podejmując wiele kampanii dezinformacyjnych i propagandowych. Początkowa mobilizacja ustąpiła na Zachodzie strategii deeskalacyjnej, w ramach której państwa dostarczały Ukrainie tyle tylko broni, by nie upadła, lecz niewystarczająco, by mogła zwyciężyć z Rosją. W konsekwencji takiej strategii oraz błędnych decyzji ze strony ukraińskiej kontrofensywa w 2023 r. zakończyła się niepowodzeniem. W perspektywie długoterminowej Zachód zadeklarował wsparcie dla Ukrainy „as long as it takes” (tak długo, jak będzie trzeba), ale okoliczności zewnętrzne (rok wyborczy w USA i wybory do Parlamentu Europejskiego), a także wewnętrzna rywalizacja polityczna w ukraińskich elitach władzy nie będą sprzyjały efektywnemu zakończeniu wojny.

Przekazujemy Czytelnikom numer „Spraw Międzynarodowych” przeznaczony omówieniu międzynarodowych i wewnętrznych zagadnień wojny Rosji w Ukrainie. Nie jest on poświęcony wyłącznie zmaganiom militarnym na froncie, ale również kwestiom prawnym, politycznym i społecznym, w tym migracjom w regionie. Numer zawiera dziesięć artykułów oraz dwie recenzje, które kompleksowo podejmują problemy związane z wojną Rosji przeciwko Ukrainie. Prezentowane są w nich różne aspekty konfliktu zarówno z perspektywy samej Ukrainy, jak też międzynarodowych implikacji.

Tom otwiera tekst Nadii Gergało-Dąbek dotyczący konieczności dekonstrukcji rosyjskich mitów historycznych, które Putin wykorzystuje do usprawiedliwienia wojny z Ukrainą, podkreślając ich kluczową rolę w utrzymaniu pokoju i bezpieczeństwa. Autorka wskazuje na konieczność przeorientowania postrzegania Ukrainy przez międzynarodową społeczność oraz przypomina o wspólnej pracy badaczy, historyków, dziennikarzy i społeczeństwa na rzecz przeciwdziałania rosyjskim manipulacjom historycznym.

Kwestię możliwości pociągnięcia Rosji do odpowiedzialności za zbrodnie w Ukrainie rozpatruje Tomasz Lachowski. Jego uwagi odnoszą się głównie do nakazów aresztowania wydanych przez Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze wobec Władimira Putina i Marii Lwowej-

-Bielowej, oskarżonych o popełnienie zbrodni wojennej w związku z deportowaniem ukraińskich dzieci do Rosji. Autor rozważa także potencjalne rozszerzenie zarzutów o ludobójstwo zgodnie ze Statutem Rzymskim, co ma pomóc w zrozumieniu prawdziwych celów wojny Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie.

Z kolei Marianna Filipczuk skupia się na fundamentalnych zasadach demokracji, które przewidują równość szans i praw niezależnie od płci, wieku, narodowości i pochodzenia społecznego. Ukraina, będąc państwem prawnym, socjalnym i demokratycznym, zobowiązała się do zapewnienia równości kobietom i mężczyznom, zwalczając wszelkie formy przemocy i dyskryminacji ze względu na płeć. Autorka przedstawia wdrażane w Ukrainie od 2014 r. zmiany w zakresie równouprawnienia płci, które pod wpływem rosyjskiej agresji stają się coraz bardziej istotne, szczególnie w sferach zbrojnych i społeczeństwie.

Zagadnienie procesów sekurytyzacji i desekurytyzacji migracji w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem napływu migrantów z Ukrainy po wybuchu wojny w 2022 r. rozważa Dominika Liszkowska. Wykorzystując teorię sekurytyzacji szkoły kopenhaskiej, bada zaostrzenie dyskursu medialnego i politycznego w Polsce, który przedstawia migrantów jako zagrożenie dla państwa i społeczeństwa. Wskazuje również odmienną reakcję na różne fale migracji, zwracając uwagę na bardziej przychylne podejście do uchodźców z Ukrainy w porównaniu z migrantami z innych regionów.

Iryna Kostecka, Elwira Mołdowan i Tomasz Stępniewski proponują w swoim artykule metody oceny lokalnych strategii i programów w obszarze energii i efektywności energetycznej jako narzędzia badania ich skuteczności. Dzięki zastosowaniu tych narzędzi społeczności lokalne i miasta mogą zweryfikować zgodność swoich strategii z obowiązującymi aktami prawnymi na różnych szczeblach administracji. Analiza strategii i programów sześciu społeczności lokalnych w Ukrainie pozwala zrozumieć ich zróżnicowanie i przekłada się na praktyczne implikacje dla różnych podmiotów, w tym przedsiębiorstw energetycznych, miejscowych władz oraz świata akademickiego. Choć opisane metody zostały zastosowane w sytuacjach ukraińskich, to mogą także stanowić cenny model do adaptacji w innych krajach.

Katarzyna Kosowska podjęła w swoim przeglądzie problem dwóch fal migracji, który w 2022 r. dotknął Federację Rosyjską: pierwsza była wywołana inwazją na Ukrainę i nałożeniem sankcji, a druga spowodowana

częściową mobilizacją ogłoszoną we wrześniu tego samego roku. Największa liczba rosyjskich migrantów do państw postradzieckich kierowała się do Gruzji, Kazachstanu i Armenii. Artykuł przedstawia ekonomiczne aspekty rosyjskiej emigracji, w tym przepływ ludzi, kapitału i biznesu na nowe rynki oraz wpływ tego zjawiska na sektor bankowy i wskaźniki makroekonomiczne wymienionych państw.

Natomiast politykę Kanady w kontekście konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, od aneksji Krymu w 2014 r. do inwazji w 2022, uświadamiając zarazem czytającym, jak istotnym elementem w Kanadzie okazał się wpływ licznej ukraińskiej diaspory na kształtowanie polityki zagranicznej Ottawy, omawia Magdalena Marczuk. Badania swoje oparła na metodzie decyzyjnej oraz analizie treści, co pozwala na dogłębne zrozumienie reakcji i działań Kanady wobec sytuacji na Ukrainie.

Marcin Frenkel zaś w swoim tekście dowodzi, że w pierwszych miesiącach pełnoskalowej rosyjskiej agresji na Ukrainę tylko dziesięć procent amerykańskich miast zawiesiło lub zakończyło współpracę z rosyjskimi miastami partnerskimi, co dla Ukrainy było wynikiem rozczarującym. Artykuł przedstawia podejście amerykańskich miast do konfliktu oraz przyczyny niechęci lokalnych władz do zrywania formalnych więzi z rosyjskimi partnerami, co zdaje się różnić ich od stanowiska rządu federalnego. Dodatkowo przedstawione zostało funkcjonowanie partnerstw amerykańskich miast oraz rola tej instytucji jako narzędzia *soft power* w polityce zagranicznej Waszyngtonu. Analiza Frenkela wpisuje się w badania nad udziałem aktorów niepaństwowych w stosunkach międzynarodowych.

Bartosz Kowalski, wreszcie, pisze, że w latach 2017–2023 występowały w Polsce dwie wizje prowadzenia polityki wobec Chin, które wyraźnie różniły podejście ośrodka prezydenckiego Andrzeja Dudy od działań realizowanych przez rząd premiera Mateusza Morawieckiego. Artykuł przedstawia te podziały z perspektywy koncepcji wewnętrznej kontestacji horyzontalnej ról narodowych w polityce zagranicznej, identyfikując role przyjmowane przez poszczególne ośrodki i analizując kształtujące je czynniki wewnętrzne i zewnętrzne.

Numer kończą dwie recenzje książek. Pierwsza, autorstwa Andrzeja Ciupińskiego i Malwiny Siewier, dotyczy wydanej w 2022 r. publikacji *Polska i Rosja w zmieniającej się Europie* pod redakcją naukową Konstantego Adama Wojtaszczyka i Iriny Nowikowej. Druga, napisana przez Piotra

Długołęckiego, odnosi się do wydanej w 2022 r. w tłumaczeniu Szymona Brzezińskiego publikacji *Zakazane kontakty. Współpraca opozycji polskiej i węgierskiej 1976–1989* autorstwa Miklósa Mitrovitsa.

Oddawany do rąk Czytelników tom jest poświęcony różnym aspektom wojny w Ukrainie, które są przedstawiane z różnych perspektyw i w różnych kontekstach. Wszystko wskazuje na to, że agresywna polityka Rosji na długo zawiśnie nad bezpieczeństwem Europy, dlatego konieczne wydaje się kontynuowanie badań nad tą problematyką.

Warszawa–Lublin 2023

Agnieszka Legucka, Tomasz Stępniewski